

Troens galskab

Thérèse er en besættende film, som flytter grænser i filmkunsten

Den 30. september 1897 døde i Lisieux, en lille by i Normandiet, en karmeliternonne, Thérèse Martin. Hun døde af tuberkulose efter halvandet års sygdom, knapt 25 år gammel. Klosters køkkensøster gav formodentlig udtryk for den almindelige mening blandt nonnerne, da hun med henblik på den nekrolog, som skulle skrives om Thérèse, udtalte: "Jeg gad vide, hvad priorinden vil have at sige om hende. Det bliver ikke let for hende. Den lille søster var ganske vist sød og venlig, men hun har da aldrig gjort noget, som er værd at fortælle om."

Denne lille søster havde imidlertid næsten ved et tilfælde efterladt sig nogle selvbiografiske optegnelser, en slags dagbog. Et år senere bliver disse optegnelser offentliggjort. De vækker straks betydelig opsigt — ikke blot blandt hendes ordenssøstre og ikke bare i Frankrig, men blandt katolikker over hele verden. I 1902 er bogen allerede oversat til fem sprog. I 1920 til mere end femten. I dag er den at finde på et halvt hundrede sprog, deriblandt dansk. Parallelt med denne udbredelse begynder Thérèses læsere at rejse til Lisieux: En valfart tager

af Martin Drouzy

form og tiltrækker flere og flere mennesker. Under pres fra den offentlige mening opgiver Rom sin vanlige sendrægtighed: Thérèse bliver helgenkåret i 1925. Nu får hun en officiel status blandt katolikker, bliver udpeget som en kristen, der på sin egen facon har formået at leve i overensstemmelse med evangeliets inspiration og krav.

Det er denne unge piges liv, som Alain Cavaliers film *Thérèse* skildrer. Ved starten er Thérèse 14 år gammel: Hun optræder som et muntert, spontant og alvorligt barn. Hun bor i en stor villa sammen med sin fader, som har samlet en privat formue og ikke længere behøver at arbejde, og en ældre søster (hendes mor døde, da hun var fire et halvt år). På det tidspunkt får hun en oplevelse, der bliver bestemmende for hendes fremtidige livsvalg: I forbindelse med henrettelsen af morderen Pranzini opdager hun dét skjulte fællesskab, der findes mellem menneskene — på godt og ondt. Selv om hun er dybt bedrøvet over at

skulle svigte sin elskede far, bestemmer hun sig for at gå i kloster, hos karmeliterne, hvoriblandt to af hendes søstre allerede er indtrådt. Det er ikke bare for sin egen skyld, hun ønsker det, men også for de andres, for at genoprette en vis balance i den immaterielle verden og bidrage, som hun selv siger, til "at omvende synderne". Hr. Martin modsætter sig ikke direkte Thérèses planer, men omkring ham er man af den opfattelse, at hun er for ung og for sart til klosterlivet. Hun må vente! Stædig og selvsikker som hun er, rejser Thérèse til Rom for at bønfalde paven om at give hende lov til at blive nonne. Det lykkes hende til sidst at få den nødvendige tilladelse og efter hendes indtræden bærer hun med tålmod, humor og glæde alle de besværligheder, som er forbundne med kollektivets regler: Den næsten konstante tavshed, det ofte udmattende manuelle arbejde, kulden, den dårlige ernæring, sygdommen. På priorindens opfordring nedskriver Thérèse sine tanker i et sort skolehæfte. Hendes far, som i mellemtiden er blevet delvis lam, dør og den fjerde af Martin-søstre slutter sig til de andre, også hun ind-

træder i klostret i Lisieux. Thérèse, som lider af tuberkulose, begynder at spytte blod. Lægen, der ud fra sin sunde fornuft betragter de strenge klosterregler som absurde og umenneskelige, prøver på at redde Thérèse, men forgæves. Den unge nonne dør. I alt har hun kun tilbragt ni år i klostret.

Thérèse er en film, som udtrykkeligt er af biografisk art. Den indtager sin plads i en bølge af filmværker, som i de senere år har fremstillet mere eller mindre kendte levnedsskikkelser: *Amadeus*, *Mit Afrika*, *Den umulige drøm*, *Oviri* ... Men til forskel fra disse andre film fabulerer *Thérèse* ikke. Den er strengt dokumentarisk. I et interview af nyere dato (*Cahiers du Cinéma* nr. 387, sept. 1986) fortæller Alain Cavalier, at han "ikke har sans for det fiktive. Når jeg laver en film, bliver jeg beroliget, når jeg ved, at det, jeg fortæller, har fundet sted." Instruktøren nøjes her med at rekonstruere og indregistrere scener og episoder, som så eksakt som muligt svarer til selve virkeligheden.

Og jævnsides med det afstår han for at påvise noget som helst. Han analyserer ikke, forklarer ikke noget, vægrer sig ved at have bestemte meninger om Thérèse. Var denne underlige pige genial eller sindsyg, hundrede procent selvudslættende eller ubevidst masochist? Alain Cavalier tager ikke parti. Og deri består på paradoksalt vis hans films originalitet og særpræg. *Thérèse* besætter tilskueren og efter halvanden time efterlader den os i en anspændt og aktiv rådvildhedstilstand. Værket rejser spørgsmål, som det aldrig besvarer, afdækker gådefulde dybder, som bliver mere og mere foruroligende, og fører til sidst til det totale mørke. Og langt fra at tage modet fra os viser denne fremgangsmåde sig at skabe en langvarig grebthed i os, en slags medskabende delagtighed, hvortil jeg for min del næppe kender noget fortilfælde i filmkunstens historie. *Thérèse* ligner en rejse til nattens ende. Derved er instruktøren tro mod hans heltindes livsskæbne, idet Thérèse Martin de sidste måneder af sit liv erfarede et frygteligt åndeligt mørke og oplevede, som hun selv skriver, hvad det betyder "at være uden tro og uden håb".

Heri findes kernen i dette ejendommelige filmværk. Cavalier stræber ikke primært efter at informere os om Thérèse og endnu mindre efter at få os til at "forstå" hende. Han fremstiller bare hendes inderste lidenskab: Hvordan opleves det at elske én, som er fraværende? Lad os lytte til den måde, nonnerne omtaler Kristus, deres "åndelige brudgom": "En fyr, som døde for to tusinde år siden, og som man ikke engang er sikker på har eksisteret". Og dog er det for hans skyld, de har forladt alt — at de har givet afkald på familielivet, på en tryk borgerlig tilværelse, på fremtidsdrømme ... Det er for hans skyld, de lider af kærlighed og angst, af anfægtelser og tvivl. I det ovenfor citerede interview, forklarer Cavalier, hvordan bestemte mennesker lever i en mere eller mindre eksplicit relation til en anden person

og på trods af tids- og rumafstand drager næring af den anden. Han føler selv en passioneret tilknytning til Flaubert og denne lidenskab er efter hans mening analog til den, Thérèse føler for Jesus. Det er netop denne lidenskab rettet mod én, der er fraværende, *dette fraværs besættende nærvær*, filmen forsøger at antyde.

Og den gør det i en ganske særpræget form. Den afstår fra at fremstille Thérèses livsforløb i en alt for præcis sammenhæng. Det er som om hun svæver uden for tid og rum. Om Alençon, hvor hun blev født, om Lisieux, om familiehuset, om selve klostret ser vi intet. Ikke et eneste billede. Filmen er fra A til Z optaget på et filmatelier — med et baggrundslærret, malet i grå eller brune farver. Enkelte kostumer og et minimum af rekvisitter antyder en tidsmæssig kontekst, Thérèses samtid. Ellers savner filmen enhver form for historisk, politisk, social og endog personpsykologisk forankring. Hvad bliver der så tilbage? Kun kroppe og stemmer. Filmatelieret (som fungerer som en metafor for karmelklostret) optræder som et rum uden for den virkelige verden. Figurerne fylder hele lærredet. Hvad der sker imellem dem, hvad de siger til hinanden og måden, de siger det på, optager hele vor opmærksomhed. Og det vidunderlige er, at dette er nok! Denne film, som nemt kunne være tør, kold og abstrakt, er i virkeligheden ganske livsnær, overstrømmende af sensualitet, humor og omhed. En replik blandt mange andre: "I et karmelkloster er det de første tredive år, som er de vanskeligste". Cavaliers nonner taler et spøg af i dag, krydret med familiære udtryk og pudsige indfald, som ligger meget fjernt fra den højtidelige tone, tidligere "nonnefilm" følte sig forpligtet til at anvende. Det sker endog, at samtalerne grænser til det respektløse: Søstrene taler for eksempel om Jesus i samme vendinger som gymnasiopi-

ger om deres kærester. Men her leder man forgæves efter en ironisk, antikirkelig holdning à la Bunuel. Det, som Cavalier får os til at fornemme er, at den religiøse oplevelse ikke er udskilt fra ens hverdagsliv, at det verdslige og det hellige kan trives side om side og i fuld harmoni. Ja, mere end det: Disse to områder er i filmen så intimt indfiltrerede i hinanden, at de bliver uadskillelige. Således at *Thérèse* ligeså godt kan tolkes som en dybt religiøs film — en af de få, som ikke forråder sit emne — eller som en materialistisk film. Anskuet i dette perspektiv stemmer den påny overens med Thérèses oplevelse, Thérèse, som kort før sin død betroede sig til Søster Agnès: "Hvis De vidste, hvilke frygtelige tanker, jeg er besat af. Det er de værste materialisters tankegang, der påtvinger sig mit sind." Filmen går på sin egen måde til det yderste i den retning. Den henvender sig til vore sanser snarere end til vor forstand. Eksempelvis kan der henvises til den scene, hvor Thérèse og en anden søster kæmper i køkkenet med en levende languster, som skal tilberedes. Sved, blod, tårer, spyt er nogle af værktøjs faste og vigtige bestanddele — ligesom latteren og den fysiske smerte. *Thérèse* skildrer det kropslige i både dets pragt og dets kortvarighed. Tidens flugt kommer til udtryk igennem filmens klipning: En række korte scener, forbundne med hinanden eller rettere sagt *adskilt* fra hinanden ved systematiske overgange til sort. Disse tableauer fremstiller således enkelte fragmenter af et livsforløb. Det er tilskuerens opgave selv at skabe sammenhæng mellem disse utallige indblik og at finde frem til en samlet betydning.

Deri består det særprægede ved Alain Cavaliers film. På samme måde som Thérèse søgte efter Jesu spor, søger han efter Thérèses. Også på dette punkt findes der åbenbare ligheder mellem instruktørens fremgangsmåde og Thérèses vej. I begge tilfælde er der tale om troens galskab. Man må nemlig være ikke så lidt vanvittig for ligesom Thérèse som 15-årig at forlade sin familie og låse sig inde på et kloster for resten af sit liv. Ligeledes må man være lidt af en dære for at turde gå i gang med et så asketisk og så lidt filmisk filmprojekt om et helt igennem halsbrækkende emne. Men i begge tilfælde har troen afskaffet eller væltet alle forhindringerne. Som bekendt flytter troen bjerge. Den har også fået Cavalier til at flytte grænserne for, hvad filmkunsten formåede. Ved at lave *Thérèse* har han præsteret det umulige.

Thérèse

Thérèse. Frankrig 1986. AFC-Films A2 -CNC. Prod.: Maurice Bernart. Instr.: Alain Cavalier. Manus: Alain Cavalier, Camille de Casabianca. Foto: Philippe Rousselot. Klip: Isabelle Dedieu. Lys: Alain Lachassagne. P-design: Bernard Evein. Medv.: Catherine Mouchet (Thérèse), Aurore Prieto (Céline), Sylvie Habault (Pauline), Ghislaine Mona (Marie), Hélène Alexandridis (Lucie), Clémence Massart (Priorinden), Jean Pegleri (faderen).

T.V.: *Virkelighedens Thérèse i 1896*